

УДК 352+911.373/.374-026.9-029:9(477.41)001.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.9>

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ СІЛ ТА СЕЛИЩ КИЇВЩИНИ. ЇХ ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Радзей Олексій Володимирович

аспірант кафедри теорії та історії архітектури
і синтезу мистецтв,

Національна академія образотворчого мистецтва
і архітектури, Київ, Україна,

e-mail: radzeioleksa@gmail.com, orcid: 0009-0009-1947-6109

Анотація: З огляду на низку негативних факторів, найвизначнішим з яких є руйнівні наслідки повномасштабної агресії росії проти України, особливо гостро постає проблема захисту історико-культурної спадщини регіонального та національного значення. В контексті її вирішення, маємо на меті зацентувати увагу на збереженні та регенерації історичного сільського поселення, як середовища існування пам'яток культури та археології, так і самоцінного документа історії розвитку регіону. Однак, тут ми безпосередньо зіштовхуємося з проблемою визначення історичного сільського поселення.

Мета. Виявити та систематизувати критерії визначення історичних сіл та селищ Київщини у складі об'єднаних територіальних громад (далі ОТГ). Виявити та порівняти історико-культурний потенціал місцевих ОТГ.

Методологія. Матеріал статті та основні висновки ґрунтуються на таких методах: історичний, що сприяє цілісному сприйняттю об'єкта дослідження в історичному та культурному контексті регіонального та загально національного розвитку; метод порівняльного аналізу виявляє характер розвитку та стан дослідженості історичних сільських поселень Київщини в контексті вітчизняних та закордонних досліджень сільських історичних поселень і практику їх регенерації; статистичний, який ґрунтується на зборі статистичних даних шляхом опитування певної вибірки респондентів.

Результати. В процесі дослідження було виявлено та систематизовано деякі основні критерії визначення історичних сіл та селищ Київщини у складі об'єднаних територіальних громад. Був наближено визначений та порівняний історико-культурний потенціал місцевих ОТГ.

Наукова новизна. Стаття вперше декларує комплексний підхід до визначення поняття історичних сільських поселень та обґрунтування важливості їх збереження, зокрема як складових ОТГ.

Практична значущість. Викладеним матеріалом маємо на меті скласти вагоме обґрунтування подальших досліджень історичних сільських поселень, зокрема в інших областях України. Це важливо як для доповнення загальної цілісної історіографічної картини в регіонах так і для виявлення історико-культурного потенціалу місцевих об'єднаних територіальних громад. Облік і належна охорона історичних сільських поселень унеможливають їх повну втрату як документів історії регіонального або національного значення.

Ключові слова: історичне селище, Київщина, регенерація, аутентичний, охоронний ареал, пам'ятка, ОТГ.

ВСТУП

Критерії, прописані в українському законодавстві [17, с. 1] недосконалі, тому що залишають поза увагою певні важливі характеристики та параметри поселення і такі, що низку цінних урбаністичних утворень ми ризикуємо втратити як не в результаті російської агресії, так по причині нерегламентованої сільськогосподарської діяльності. Згідно відповідних постанов Верховної Ради, що регулюють діяльність місцевих органів самоврядування [16], якими є ОТГ, останні набули ширших повноважень щодо управління земельними та іншими ресурсами, зокрема об'єктами археології та культурної спадщини. За правильної політики управління ними та необхідних заходів з охорони, ОТГ здатні реалізувати свій економічний потенціал, закладений в популяризації історичних сільських

поселень та наявних пам'яток культури та археології в їх складі. У даній статті проведемо порівняльний аналіз об'єднаних територіальних громад Київщини згідно чинного адміністративно-територіального поділу [16] з огляду на кількість пам'яток різних категорій у сільських поселеннях, що перебувають у них на обліку.

В контексті даної тези було проведено анонімне онлайн-опитування з приводу ставлення громадян до питання регенерації історичних сільських поселень. Близько 91% респондентів, будучи представниками різних вікових категорій та різного рівня освіти вважають, що в Україні постала гостра проблема зі збереженням історичних сільських поселень (рис. 1), що, за переконанням майже 90% опитаних, відіграють значну роль у регіональному розвитку (рис. 2).

9. Чи є, на Вашу думку, в Україні проблема зі збереженням або відродженням історичних сільських поселень? / Do you think there is a problem in Ukraine with the preservation or revival of historic rural settlements?

148 ответов

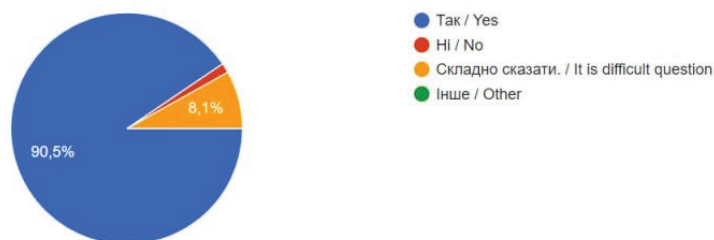

Рис. 1. Статистичні дані анонімного опитування з приводу визнання проблеми збереження історичних сільських поселень

7. Чи погоджуєтесь Ви із твердженням: "Сільське середовище відіграє значну роль у регіональному розвитку"? / Do you agree with the statement: 'The rural environment plays a significant role in regional development'?

148 ответов

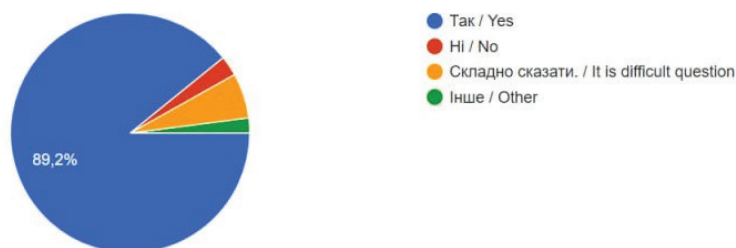

Рис. 2. Статистичні дані анонімного опитування з приводу визнання важливості сільського середовища в контексті розвитку даного регіону

Які основні проблеми збереження історичних сільських поселень? Перш за все, слід зацентрувати увагу на визначенні поняття «історичного сільського поселення». Близько 75% учасників опитування (рис. 3) вважають, що таким може називатися лише таке село, в якому збереглися пам'ятки культури або археології, а 42% взагалі переконані, що історичним сільським поселенням слід вважати виключно музей народної архітектури та побуту просто неба (скансен)!

Згідно офіційного визначення, прописаного у Порядку визнання «населеного місця» (населеного пункту будь-якої категорії згідно чинної класифікації) історичним, «це місто, селище чи село, яке зберегло повністю або частково свій історичний ареал з об'єктами культурної спадщини і пов'язані з ними розпланування та форму забудови, типові для певних культур або періодів розвитку та занесене до Списку історичних населених місць, якщо вони відповідають, щонайменше, двом

8. Як Ви розумієте поняття "Історичне сільське поселення"? / How do you understand the concept of 'Historic rural settlement'?

148 ответов

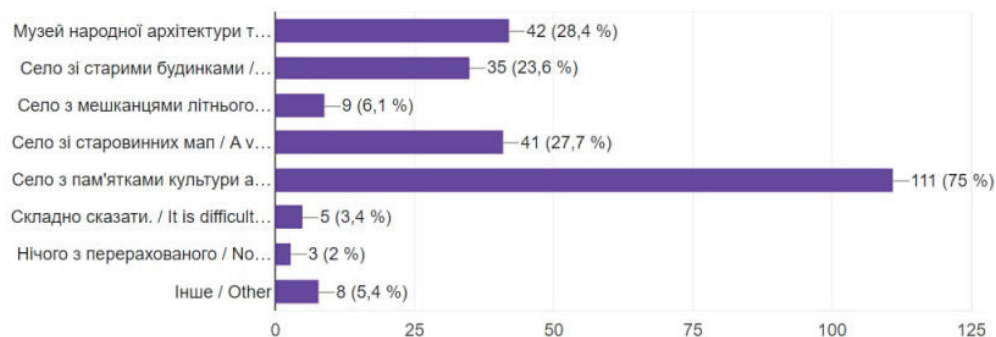

Рис. 3. Статистичні дані анонімного опитування з приводу визначення поняття «історичні сільські поселення»

з таких критеріїв [17, с. 1]: 1) наявність історичних, архітектурних, ландшафтних та садово-паркових об'єктів культурної спадщини, які мають містобудівне значення; 2) розпланування відповідно до минулих історичних епох (до початку ХХ століття); 3) збереження основних композиційних центрів та композиційних осей населених місць; 4) наявність рядової історичної забудови». Однак такі критерії унеможливають комплексну оцінку сільського поселення задля визначення його історичним, лишаючи поза увагою ряд інших важливих аспектів, наприклад, аутентичну топоніміку, специфічні звичаї місцевого населення, характерні види народних ремесел або образотворчого мистецтва, зв'язок даної сільської місцевості з визначними подіями чи постатями або що. У викладі основного матеріалу проаналізуємо, якими саме можуть бути ці аспекти та охоронні активи, для більш повної оцінки, регенерації та охорони історичних сільських поселень.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Щодо критеріїв визначення історичного сільського поселення, що складають

проблематику даної теми, більш вичерпним, на нашу думку, є положення з британських пам'яткоохоронних актів і законів [18] стосовно визначення охоронного активу історичного сільського поселення. Там зазначається, що історичний сільський ландшафт з усіма його складовими є самоцінною пам'яткою. Поняття «сільське середовище» включає широкий спектр охоронних активів: від характерних форм ландшафту, що збереглися до наших днів, до історичних будівель об'єктів археології та традиційних видів сільськогосподарської діяльності, що збереглися і побутують по сьогодні. Поняттям «сільського поселення» у Великій Британії позначають населені пункти з чисельністю населення не більше 3 тис. осіб. Сільська місцевість являє собою численні громади, розташовані у різноманітних ландшафтних умовах – від острівних до приміських сіл, від рибальських і прибережних поселень до високогірних або низинних фермерських господарств, від сіл з активною торгівлею та розвиненими місцевими ремеслами до бідних постіндустріальних громад. Термін «збереження» означає активний процес підтримки

та управління змінами. З метою захисту історичного сільського середовища в Об'єднаному Королівстві діють такі законодавчі акти: Закон «Про історичні будівлі та старовинні пам'ятники» (1953 р.), який передбачає складання реєстру парків і садів, а також полів битв, Закон «Про захист затонулих пам'яток» (1973 р.), що забезпечує захист затонулих місць, що представляють археологічний або містобудівний інтерес (цей акт є актуальним в українських реаліях, позаяк маємо низку історично цінних поселень вздовж русла Дніпра, затоплених при спорудженні гідроелектростанцій за часів УРСР), Закон «Про стародавні пам'ятки та археологічні райони» (1979 р.), Закон «Про планування (будівлі та заповідні території)» (1990 р.), який забезпечує особливий захист будівель і територій, що представляють архітектурну чи історичну цінність. Як бачимо із дат затвердження перерахованих законів, вони оновлюються що десятиліття задля того, аби бути завжди актуальними та відповідними сучасним викликами пам'яткоохоронної діяльності.

В Україні пам'ятки охороняються та класифікуються згідно Закону України "Про охорону культурної спадщини" [2, с. 6]. Відтак, пам'ятки поділяються на такі типи:

1. Пам'ятки археології: об'єкти, які містять залишки діяльності людини, що відображають культурні процеси минулих епох, наприклад, городища, кургани, стоянки, поселення тощо.

2. Пам'ятки історії: об'єкти, пов'язані з важливими історичними подіями, видатними діячами або визначними фактами історії, наприклад, будинки, споруди, місця битв.

3. Пам'ятки мистецтва: об'єкти образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, що мають високу художню цінність, наприклад, картини, скульптури, інтер'єри.

4. Пам'ятки архітектури та містобудування: будівлі, споруди, комплекси або ансамблі, що мають архітектурну, історичну, художню або наукову цінність.

5. Пам'ятки ландшафтної архітектури та садово-паркового мистецтва: об'єкти, які є результатом взаємодії природних і штучних елементів, що мають естетичну, історичну або наукову цінність, наприклад, парки, сади, ландшафтні комплекси.

6. Пам'ятки науки і техніки: об'єкти, що мають наукову або технічну цінність і пов'язані з розвитком науки, техніки та виробництва, наприклад, старі заводи, лабораторії, наукові установи.

Кожен з цих типів пам'яток має свої особливості охорони, збереження та використання

відповідно до чинного законодавства. Проте загальна наукова інвентаризація пам'яткових активів, зокрема, Київщини, провадилась аж у 70-х – 80-х роках минулого століття [15].

МЕТА

Виявити та систематизувати критерії визначення історичних сіл та селищ Київщини у складі об'єднаних територіальних громад. Виявити та порівняти історико-культурний потенціал місцевих ОТГ.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

За результатами досліджень були укладені Зводи пам'яток за областями. [19]. Зокрема в них містилися відомості пам'яток, розташованих у сільських поселеннях. Проте актуальність викладених даних потребує ретельного перегляду та переоцінки, позаяк переважна частка описаних об'єктів (передусім – пам'ятників та меморіальних комплексів) носить ідеологічний характер, властивий радянській добі. Також оновлення даних потребує адміністративна приналежність згадуваних сіл та селищ. Однак, задля реалізації одних із цілей нашої статті, а саме визначення історико-культурного потенціалу об'єднаних територіальних громад, пропонуємо послугоуватись саме зводом пам'яток Тронько П. Т., як найповнішого дослідження пам'яток сільської місцевості. Допоміжні джерела, на які покликатимемось – наукові та краєзнавчі праці, зокрема «Описи Київського намісництва 70-80-х років XVIII ст.» [12], «Укріплені поселення середини XIII–XV ст. на правобережжі київської землі» [8], «Давньоруські городища на правобережжі Київщини» [10], «Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся» [14] та ін.

Підсумки аналізу історико-культурного потенціалу ОТГ Київської області згідно сукупності пам'яток представлено у графіку (рис. 4).

Зазначимо, що даний аналіз включає в себе лиш три категорії охоронного активу сільського середовища Київщини, згідно відомостей у використаних інформаційних джерелах. А саме – пам'ятки археології (городища, оборонні земляні вали, кургани різних історичних епох і підмурки або фундаменти зруйнованих церков або маєтків), пам'ятні місця (урочища, поля битв або місця, пов'язані з життям видатних особистостей), пам'ятки архітектури (представлені у сільському середовищі Київщини, переважно, культовими

ОТГ	Пам'ятки			ОТГ	Пам'ятки		
	археології	визначні місця	архітектури		археології	визначні місця	архітектури
1 Фастівська				36 Феодосіївська			
2 Вільшанська				37 Чабанівська			
3 Узинська				38 Бишівська			
4 Фурсівська				39 Макарівська			
5 Богуславська				40 Миронівська			
6 Медвинська				41 Козинська			
7 Вороньківська				42 Українська			
8 Гірська				43 Дівичківська			
9 Золочівська				44 Студенківська			
10 Пристолічна				45 Ташанська			
11 Бородянська				46 Циблівська			
12 Немішайвська				47 Поліська			
13 Пісківська				48 Рокитнянська			
14 Велікодимерська				49 Сквирська			
15 Зазимська				50 Ставищенська			
16 Калпгянська				51 Таращанська			
17 Калинівська				52 Тетіївська			
18 Глевахівська				53 Кожанська			
19 Гребінківська				54 Томашівська			
20 Калинівська				55 Яготинська			
21 Ковалівська				56 Березанська			
22 Вишгородська				57 Білоцерківська			
23 Димерська				58 Бориспільська			
24 Петрівська				59 Броварська			
25 Пірнівська				60 Бучанська			
26 Володарська				61 Васильківська			
27 Згурівська				62 Гостомельська			
28 Іванківська				63 Ірпінська			
29 Кагарлицька				64 Коцюбинська			
30 Білогородська				65 Обухівська			
31 Борщагівська				66 Переяславська			
32 Боярська				67 Ржищівська			
33 Вишнева				68 Славутицька			
34 Гатненська				69 Фастівська			
35 Дмитрівська							

Рис. 4. Потенціал об'єднаних територіальних громад Київщини, виходячи з наявних пам'яток різних категорій у сільській місцевості (дані подано наближено)

спорудами, віком, щонайменше, двісті років). Також слід зазначити, що результати носять наближений характер і є підґрунтям для подальших досліджень, насамперед, у сільських поселеннях, підпорядкованих зазначеним пріоритетним територіальним громадам.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день особливо гостро та актуально постає проблема збереження та регенерації історичних сільських поселень, як документів регіональної та національної історії. Надто в контексті повномасштабної російської агресії, через що є ризик втрати пам'яток культури, їх пошкодження або порушення первісного вигляду середовища існування (сільського ландшафту, який також є важливою пам'яткою історії становлення регіону).

Серед суспільства проявляється істотний запит на дослідження пам'яток культури Київщини, зокрема сільського середовища.

Більшість респондентів соціального опитування вважає, що в Україні існує значна проблема збереженості історичних сільських поселень, зокрема, на Київщині.

Норми визначення історичного населеного пункту в українському законодавстві вкрай обмежені та не враховують ряду аспектів, характерних для історичного поселення, а у списку «історичних населених місць Київщини» взагалі відсутні села!

Аналіз сільського поселення, як документа історії, повинен мати систематичний комплексний характер. Спираючись, зокрема, на британський досвід пам'яткоохоронної діяльності, вважаємо обов'язковими такі предмети дослідження сільського поселення:

1. топоніміка;
2. дата заснування (вік села, що задля історичної цінності має складати, щонайменше, сто років);
3. фігурування на архівних мапах;
4. відповідність планувальної структури і ландшафту;

5. наявність пам'яток або їх слідів;
6. зв'язок з визначними подіями та по-
статями;

7. наявність збережених традиційних
специфічних форм побуту, ремесел, мисте-
цтва, святкувань, вірувань.

Відповідність, принаймні, будь-яким двом
із цих критеріїв є важливим аргументом на ко-
ристь подальшого вивчення та надання відпо-
відного охоронного статусу із розробленням
програм розвитку даного сільського поселення.

Здійснення прямого контролю охорони
та регламентованої експлуатації пам'яток та
розвитку історичного сільського поселення
має стати безпосереднім обов'язком органів
самоврядування місцевих об'єднаних тери-
торіальних громад за активної підтримки
(зокрема фінансової) з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Про адміністративно-територіальний устрій
України: Закон України від 17 бер. 2020 р. № 16.
Верховна Рада України: офіційний портал Верховної
Ради. 2024. Про адміністративно-територіальний
устрій України.

[2] Про охорону культурної спадщини: Закон
України від 25 жов. 2001 р. № 39. Верховна Рада
України: офіційний портал Верховної Ради. 2024.
Про охорону культурної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> -

[3] Державний реєстр нерухомих пам'яток
України. Реєстр від 12 серпня 1992 р.

[4] Державні будівельні норми України.
Планування і забудова території: ДБН Б.2.2-12:2019.
Чинні від 01.10.2019. Київ: Мінрегіон України, 2019.
177 с.

[5] Державні будівельні норми України.
Склад та зміст науково-проектної документації на
реставрацію пам'яток архітектури та містобудування.
Зміна №1: ДБН А.2.2-14-2016. Чинні від 01.09.2022.
Київ: Мінрегіон України, 2019. 17 с.

[6] Державні будівельні норми України. Склад
та зміст проектно-документації на будівництво: ДБН
А.2.2-3:2014. Чинні від 04.06.2014. Київ: Мінрегіон
України, 2019. 44 с.

[7] Івашко Ю. В. Дерев'яне церковне зодчество
Київщини : монографія. Київ : Гопак, 2003. 120 с.

[8] Капустін К. М. Укріплені поселення
середини XIII - XV ст. на Правобережжі Київської
землі. Археологія і давня історія України. 2013. Вип.
11. С. 71–81. URL: <http://surl.li/tzzdw> (дата звернення:
27.06.2024).

[9] Кот С.І. (відповідальний редактор),
Денисенко Г.Г., Івакін Г.Ю., Катаргіна Т.І.,
Ковпаненко Н.Г., Скрипник П.І., Тимофієнко В.І.,
Титова О.М., Федорова Л.Д. Культурна спадщина в
контексті «Зводу пам'яток історії та культури України».
Київ : Інститут історії України, 2015. 486 с.

[10] Кучера М. П. Давньоруські городища на
Правобережжі Київщини. Дослідження з слов'яно-

руської археології. 1976. С. 176–197. URL: <http://surl.li/tzzcw> (дата звернення: 27.06.2024).

[11] Могитич І. Р. Проблеми збереження
традиційної архітектурної спадщини. Вісник інституту
Укрзахідпроектреставрація. 1996. Т. 4. С. 17–18.

[12] Описи Київського намісництва 70-80-х
років XVIII ст. : опис.-стат. джерела / АН Української
РСР, Археогр. коміс., Ін-т історії [та ін.]; [упоряд.:
Г. В. Болотова та ін. ; редкол.: П. С. Сохань (відп. ред.)
та ін.]. Київ: Наук. думка, 1989. 389 с. : іл.

[13] Плахотнюк С. С. Історичні аспекти
дослідження культури українського села 20-30 рр.
XX ст. : монографія. Вінниця : Діло, 2013. 137 с.

[14] Похилевич Л. І. Сказания о населенных
местностях Киевской губернии или Статистические,
исторические и церковные заметки о всех деревнях,
селах, местечках и городах, в пределах губернии
находящихся : монографія. 2-ге вид. Київ :
Киево-Печерская лавра, 1864. 763 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002928>
(дата звернення: 20.08.2024).

[15] Прибега Л. В. До питання охорони
пам'ятоквих надбань у сільських поселеннях України.
III Міжнародна науково-практична конференція
«Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві: до
100-річчя факультету архітектури НАОМА : Матеріали
міжнар. наук. конф., м. Київ, 23 трав. 2024 р. Київ,
2024.

[16] Про визначення адміністративних центрів
та затвердження територій територіальних громад
Київської області: Розпорядження від 12.06.2020 р.
№ 715-р. Кабінет Міністрів України: офіційний портал
Верховної Ради. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2020-%D1%80#Text> - Про визначення
адміністративних центрів та затвердження територій
територіальних громад Київської області.

[17] Про затвердження порядку визнання
населеного місця історичним: Постанова від 3 лип.
2006 р. № 909. Кабінет Міністрів України: офіційний
портал Верховної Ради. 2024. Про затвердження
Порядку визнання населеного місця історичним.
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2006-
%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2006-%D0%BF#Text) -

[18] Радзей О. В. Засади регенерації історичних
сільських поселень Великої Британії. III Міжнародна
науково-практична конференція «Інновації в
архітектурі, дизайні та мистецтві: до 100-річчя
факультету архітектури НАОМА : матеріали Міжнар.
наук. конф, м. Київ, 23–24 трав. 2024 р. Київ, 2024.
С. 163–165.

[19] Тронько П. Т. та ін. Історія міст і сіл
Української РСР. Київська область. Головна редакція
Української радянської енциклопедії Академії наук
УРСР : довідник. Харків : Харків. книжк. ф-ка ім.
М. В. Фрунзе, 1971. 790 с.

[20] Чепелик В. В. Пропорційність у
народному зодчестві. Теорія та історія архітектури і
містобудування. 2002. № 5. На честь Олени Марківни
Годованюк. С. 404–415.

REFERENCES

[1] Zakon Ukrainy Pro administratyvno-
terytorialnyi ustroi Ukrainy : pryinyti 17 ber. 2020 roku

№ 16 [Law of Ukraine on administrative and territorial structure of Ukraine from 17 March, № 16]. [In Ukrainian].

[2] Закон України Про охорону культурної спадщини : прийнятий 1 січня 2002 року № 39 [Law of Ukraine on protection of cultural heritage from January 1 2002, № 39]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [In Ukrainian].

[3] Derzhavnyi reiestr nerukhomykh pamiatok Ukrainy : pryinytyi 12 serp. 1992 roku Ministerstvom kultury ta stratehichnykh komunikatsiy Ukrainy. [The State Register of Immovable Monuments of Ukraine by Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine]. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pamiatok-ukrainy/> [In Ukrainian].

[4] Planuvannia i zabudova terytorii. DBN B.2.2-12:2019. (2019) from 10 Sep. 2024. Kyiv: Minrehion Ukrainy [Planning and development of territories. State construction regulations from September 10 2024]. [In Ukrainian].

[5] Sklad ta zmist proektnoi dokumentatsii na restavratsiu pamiatok arkhitektury ta mistobuduvannia. DBN A.2.2-14-2016. (2016) from 10 Sep. 2024. Kyiv: Minrehion Ukrainy [The composition and content of scientific and design documentation for the restoration of architectural monuments and urban planning. State construction regulations from September 10 2024]. [In Ukrainian].

[6] Sklad ta zmist naukovo-proektnoi dokumentatsii na budivnytstvo. DBN A.2.2-3:2014. (2014) from 10 Sep. 2024. Kyiv: Minrehion Ukrainy [The composition and content of building. State construction regulations from September 10 2024]. [In Ukrainian].

[7] Ivashko, Y. (2003) *Dereviane tsercovne zodchestvo Kyivshchyny [Wooden church architecture of the Kyiv region]*. Kyiv: Hopak [in Ukrainian].

[8] Kapustin K. M. (2013). Ukripleni poselennia seredyny XIII-XV st. na pravoberezhzhi kyivskoi zemli [Fortified settlements of the middle of the XIII-XV centuries on the right-bank Kyiv land]. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy - Archeology and ancient history of Ukraine*, 11, 71–81 [In Ukrainian].

[9] Kot S. (2015). Kulturna spadshchyna v konteksti «Zvodu pamiatok istorii ta kultury Ukrainy» [Cultural Heritage in the Context of the «Code of Historical and Cultural Monuments of Ukraine»]. *Istorychnyi dosvid ta aktualni problemy zberezhenia pamiatok istorii ta kultury Ukrainy - Historical experience and current problems of preserving historical and cultural monuments of Ukraine*, 1, 7–102. [In Ukrainian].

[10] Kuchera M. P. (1976). Davnoruski horodyshcha na Pravoberezhzhi Kyivshchyny. Doslidzhennia zi sloviano-ruskoï arkheolohii [Ancient Kyivan settlements in the right-bank Kyiv region. Studies in Slavic archaeology]. 176–197. [In Ukrainian].

[11] Mohytych I. (1996). *Problemy zberezhenia tradytsiinoi arkhitekturnoi spadshchyny [Problems of preserving traditional architectural heritage]*. Lviv: Visnyk instytutu Ukrzakhidproektrestavratsiia. 1996 r., T. 4, S. 17 – 18. [In Ukrainian].

[12] Bolotova, G. V., Vislobokov, K. A., Girich, I. B., Girich, T. Y., Gistsova, L. Z., Grabova, et al. (1989). *Opysy Kyivs'koho namisnytstva 70-80 rokiv XVIII stolittia [Descriptions of the Kyiv governorship of the 70s and 80s of the eighteenth century]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

[13] Plakhotniuk S. S. (2013). *Istorychni aspekty doslidzhennia kultury ukrainskoho sela 20-30 rr. XX st. [Historical Aspects of the Study of Ukrainian Village Culture in the 20-30s of the Twentieth Century]*. Vinnytsia: Dilo [In Ukrainian].

[14] Pokhylevych L. Y. (1864). *Skazanyia o naselennykh mestnostiakh Kyevskei hubernyy yly Statystycheskye, ystorycheskye y tserkovnye zametky o vsekhn derevniakh, selakh, mestechkakh y horodakh, v predelakh hubernyy nakhodiashchysia [Tales about populated areas of the Kievan province or Statistical, historical and ecclesiastical notes about all villages, localities and towns within the province]*. Kyiv: Kyevo-Pecherskaia lavra [In Russian].

[15] Prybieha L. V. (23.05.2024). *Do pytannia okhorony pamiatkovykh nadban u silskykh poselenniakh Ukrainy [To the Protection of Monuments in Rural Settlements of Ukraine]*. Kyiv: III Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia «Innovatsii v arkhitekturi, dizaini ta mystetstvi: do 100-richchia fakultetu arkhitektury NAOMA [In Ukrainian].

[16] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy on vyznachennia administratyvnykh tsentriv ta zatverdzhennia terytorii terytorialnykh hromad Kyivskoi oblasti : pryinytyi 12 cherv. 2020 roku № 715-r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On Determination of Administrative Centers and Approval of Territories of Territorial Communities of Kyiv Region from Juny 12 2020, № 715-r]. [In Ukrainian].

[17] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy on zatverdzhennia poriadku vyznannia naselenoho mistia istorychnym : pryinytyi 3 lyp. 2006 roku № 909 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the Procedure for Recognizing a Settlement as Historic from July 3 2006, № 909]. [In Ukrainian].

[18] Radzei O. V. (23.05.2024). *Zasady reheneratsii istorychnykh silskykh poselen Velykoi Brytanii. [Principles of regeneration of historic rural settlements in the UK]*. Kyiv: III Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia «Innovatsii v arkhitekturi, dizaini ta mystetstvi: do 100-richchia fakultetu arkhitektury NAOMA [In Ukrainian].

[19] Tronko P. T. (1971). *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR. Kyivska oblast. [History of Cities and Villages of the Ukrainian Soviet Socialist Republic. Kyiv region]* Kharkiv: Kharkivska knyzhkova fabryka im. M. V. Frunze [In Ukrainian].

[20] Chepelyk V. V. (2002). Proportsiunist u narodnomu zodchestvi [Proportionality in folk architecture]. *Teoriia ta istoriia arkhitektury i mistobuduvannia - Theory and history of architecture and urban planning*, 5, 404–415. [In Ukrainian].

ABSTRACT**Radzei O. Criteria for determining historical villages and towns in Kyiv region. Their belonging to the united territorial communities**

Given a number of negative factors, the most significant of which is the devastating consequences of Russia's full-scale aggression against Ukraine, the problem of protecting the historical and cultural heritage of regional and national significance is particularly acute. In the context of its solution, we aim to focus on the preservation and regeneration of the historic village as a habitat for cultural and archeological monuments and a valuable document of the history of the region's development. However, here we are directly faced with the problem of defining a historic village.

Purpose. To identify and systematize the criteria for determining the historical villages and settlements of Kyiv region within the amalgamated territorial communities. To identify and compare the historical and cultural potential of local amalgamated territorial communities.

Methodology. The material of the article and the main conclusions are based on the following methods: historical, which contributes to a holistic perception of the object of study in the historical and cultural context of regional and national development; the method of comparative analysis reveals the nature of development and the state of research of historical rural settlements of the Kyiv region in the context of domestic and foreign studies of rural historical settlements and the practice of their regeneration; statistical, which is based on the collection of statistical data by interviewing a certain sample of respondents.

Results. The study identified and systematized some of the main criteria for determining the historical villages and settlements of the Kyiv region as part of the amalgamated territorial communities. The historical and cultural potential of the local united territorial communities was approximated and compared.

Scientific novelty. For the first time, the article declares a comprehensive approach to defining the concept of historical rural settlements and justifying the importance of their preservation, in particular as components of amalgamated territorial communities.

Practical relevance. With the material presented here, we aim to provide a strong justification for further research of historical rural settlements, in particular in other regions of Ukraine. This is important both to complement the overall holistic historiographical picture in the regions and to identify the historical and cultural potential of local united territorial communities. The registration and proper protection of historic rural settlements will make it impossible to completely lose them as historical documents of regional or national significance.

Keywords: historical village, Kyiv region, regeneration, authentic, protected area, monument, united territorial communities.

AUTHOR'S NOTE:

Radzei Oleksii, Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Architecture and Synthesis of Arts, National Academy of Fine Arts and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: radzeioleksa@gmail.com, orcid: 0009-0009-1947-6109